

КОРПОРАТИВНО УПРАВУВАЊЕ НАСПРОТИ КОРПОРАТИВЕН МЕНАЏМЕНТ

Николче Рунчев^{*}, Борис Крстев^{**}, Мирјана Голомеова^{**}

Апстракт

Во современото економско работење, корпоративното управување се смета за основен предуслов во градењето на успешен систем, за создавање на атрактивна инвестициска клима, која што се карактеризира со конкурентски ориентирани компании и ефикасни финансиски пазари. Доброто корпоративно управување се заснова на принципите на транспарентност, пристрасност, ефикасност, навременост, целосност и точност на информациите на сите нивоа од менаџментот.

Компаниите со добро корпоративно управување си обезбедуваат и полесен пристап до пазарите на капитал. Приватниот сектор и движењето на финансискиот капитал, влијаат на спроведувањето на корпоративното управување и значајно влијаат во развивањето на култура на корпоративно управување. Многу значајно е да се прави разлика помеѓу корпоративно управување и корпоративен менаџмент.

Клучни зборови: управување, корпоративно управување, корпоративен менаџмент, одговорност, транспарентност, отчетност, водство, управен одбор, акционери

^{*} Управа за јавни приходи, Штип, Р. Македонија

^{**} Универзитет "Гоце Делчев" Штип, Факултет за природни и технички науки, Штип, Р. Македонија

^{*} Public Revenue, Stip, R. Macedonia

^{**} Goce Delcev University, Faculty of natural & technical sciences, Stip, R. Macedonia

CORPORATE AGAINST CORPORATE MANAGEMENT

Nikolce Runcev*, Boris Krstev**, Mirjana Golomeova**

Abstract

In contemporary economic performance, corporate governance is considered an essential prerequisite in building a successful system for creating an attractive investment climate, which is characterized by competing companies oriented and efficient financial markets. Good corporate governance is based on principles of transparency, bias, efficiency, timeliness, completeness and accuracy of information at all levels of management.

Companies with good corporate governance and afford easier access to capital markets. The private sector and the movement of financial capital, affect the implementation of corporate governance and influence the development of a culture of corporate governance. Very important to distinguish between corporate governance and corporate management.

Key words: management, corporate governance, corporate management, accountability, transparency, accountability, leadership, board, shareholders

Вовед

Под корпоративно управување се подразбира систем според којшто се управуваат и контролираат компаниите. Корпоративното управување вклучува сет на односи помеѓу менаџментот на компанијата, нејзиниот одбор, акционерите и другите засегнати лица. Корпоративното управување, исто така обезбедува организациона структура пред која што се утврдуваат целите на компанијата, а воедно се определуваат и начините за остварување на овие цели, како и следењето на префомансите на компанијата. Доброто корпоративно управување треба да обезбеди соодветни стимуланси за да се остварат целите што се во интерес на компанијата и акционерите и треба да го олесни ефикасниот мониторинг, со што ќе ги охрабри компаниите ефикасно да ги користат своите ресурси.

Компаниите кои се посветени на воведување и примена на управувачки практики засновани на интегритет, практики кои се во интерес на сите засегнати лица, вклучувајќи ги акционерите, вработени, клиентите, добавувачите, потенцијалните инвеститори и општествената средина во која компанијата ја врши својата дејност

Еден од клучните елементи за подобрување на економската ефикасност е доброто корпоративно управување. Денес, корпоративното управување е општо прифатено како суштествен предуслов за воспоставување на атрактивен инвестициски амбиент, кој што се карактеризира со конкурентни компании и ефикасен финансиски пазар. Бележиме зголемен број на емпириски докази што покажуваат дека некои фундаментални аспекти на доброто

корпоративно управување играат клучна улога во подобрување, на перформансите на компаниите, преку олеснување на пристапот на компаниите на пазарот на капитал, зголемување на довербата на инвеститорите, односно придонесот за поголема конкурентност помеѓу компаниите.

Доброто корпоративно управување во денешно време се смета за основен предуслов за создавање на атрактивна инвестициска клима, која што се карактеризира со конкурентски ориентирани компании и ефикасни финансиски пазари.

1. Дефинирање на корпоративното управување

И покрај растечката популарност на овој поим во последните децении, од мноштво дефиниции не може да се одбере некоја сеопфатна која прецизно и кусо би ја објаснила неговата суштина. Во поимот корпоративно управување се вградени елементи кои се однесуваат на бројни и различни структури, системи, процеси и одговорности. Некои дефиниции го ограничуваат значењето на корпоративното управување само на односите во самата компанија, други го потенцираат и неговото значење за релевантната општествена рамка. Некои се фокусираат на финансиските аспекти на корпоративно управување, некои на неговата правна заднина, додека сепак, се поголем е бројот на дефинициите со кои се прави обид што подетално и што поцелосно да се специфицира структурата на корпоративното управување.

Сепак, Џејмс Д. Волфенсон ја презентира можеби најкусата дефиниција за корпоративното управување кога вели: *"Корпоративното управување значи промовирање на фер-релации, транспарентност и одговорност"*.

Според професорите Андреј Шлајфер и Роберт В. Вишни: *"корпоративното управување се однесува на начините на кои финансиерите на корпорациите се обезбедуваат дека инвестициите ќе им се вратат"*.

Според професорот Хенрик Матјесен *"корпоративното управување е област на економијата што ги истражува начините на кои преку примена на механизми за поттикнување, какви што се договорите, организацискиот дизајн и регулативата, се обезбедува ефикасен менаџмент на корпорациите. Тоа често пати се ограничува на прашањето за подобрување на финансиските перформанси, на пример- како сопствениците на корпорациите можат да ги мотивираат менаџерите во корпорацијата да обезбедат конкурентен принос"*.

Според Сер Адријан Кадбери *"корпоративното управување е насочено кон одржувањето рамнотежа меѓу економските и општествените цели и меѓу целите на поединецот и целите на заедницата. Рамката на корпоративното управување треба да охрабри ефикасно користење на ресурсите со истовремено*

инсистирање на одговорност од страна на оние кои управуваат со ресурсите. Целта е интересите на поединците, корпорациите и општеството повеќе да се доближат".

Додека според професорот Симон Дикин: "корпоративното управување го означува начинот на кои се водат и контролираат компаниите. Доброто управување е неопходна состојка на корпоративниот успех и на одржливиот економски резултат. Истражувањата во областа на управувањето треба да се потпира на интердисциплинарна анализа, пред се на економија и право, на добро познавање на современа деловна пракса кое произлегува од продлабочени емпириски студии во национални рамки".

Економистката и професорка по менаџерско право Маргарет Блер смета дека: "корпоративното управување претставува склоп од правни, културни и институционални активности кои точно, одредуваат што ќе работат јавните корпорации, кој нив ќе ги контролира, како ќе се извршува таа контрола и како ќе се распределуваат ризиците и добивката од активностите што корпорациите ги преземале".

Анализирајќи ги претходните дефиниции за корпоративното управување, од истакнати професори од најреномираните светски универзитети за менаџмент, ќе се обидеме да извлечеме дефиниција најсоодветна за научната област по корпоративен менаџмент: "Корпоративното управување е систем преку кој се водат и контролираат деловните корпорации. Структурата на корпоративното управување ја специфицира распределбата на правата и одговорностите меѓу различните учесници/членови на корпорацијата, како на пример оние на одборот, менаџерите, акционерите и останатите засегнати лица и детално ги опишува правилата и процедурите за донесување на корпоративни одлуки. На тој начин, таа ја обезбедува и структурата преку која се поставуваат целите, на компанијата, средствата со чија помош се остваруваат тие цели и начинот на следење на перформансите".

2. Разлики помеѓу корпоративно управување и корпоративен менаџмент

Многу е важно да се прави разлика меѓу корпоративно управување и корпоративниот менаџмент. Корпоративното управување, како што можеме да видиме од дефинициите презентирани погоре, се однесува на структурата и процесите во компанијата, преку кои се обезбедува фер, одговорно, транспарентно и отчетно однесување. Наспроти тоа, корпоративниот менаџмент се однесува на алатките потребни за водење на бизнисот. Корпоративното управување е поставено повисоко и од него произлегуваат насоките за тоа кој начин на раководење со компанијата треба да се извршува во интерес на сопствениците (акционерите) и останатите засегнати лица.

Област во која корпоративното управување и корпоративниот менаџмент се поклопуваат е стратегијата на компанијата. За корпоративното управување стратегијата на управување претставува еден од најзначајните елементи, додека за корпоративниот менаџмент таа е една од најзначајните содржини.

Корпоративното управување е поим кој се однесува на односите и улогите што се воспоставуваат меѓу сите страни кои имаат некаков интерес. Тука спаѓаат акционерите, надзорниот одбор, управниот одбор, менаџерите, вработените, клиентите, добавувачите, владата и општествената заедница.

Односите на управниот одбор и менаџерите со акционерите треба да бидат засновани на чесност; нивните односи со вработените треба да се карактеризираат со праведност; нивните односи со заедниците во кои делуваат треба да бидат во делокругот на добрата граѓанска етика, додека нивните односи со владата, треба да се темелат на почитување на позитивните законски прописи.

Топ менаџментот или високите нивоа на менаџмент, предводени од главниот извршен директор, се одговорни за секојдневното работење на компанијата и имаат должност точно да го информираат одборот за состојбите во компанијата. Најзначајни одговорности на менаџментот во таа смисла се стратешко планирање, управување со ризиците и финансиското известување.

Улогата на управниот одбор (или надзорниот одбор) е да го надгледува работењето на менаџментот и резултатите на компанијата во име на акционерите. Акционерите обично не се вклучени во секојдневното работење, но својот интерес да го оплодуваат капиталот го остваруваат преку правото да ги бираат лицата кои ќе управуваат со него, односно лицата кои ќе менаџираат со работата на компанијата. За да можат квалификувано да одлучуваат за важните аспекти на развојот на компанијата, тие исто така, треба да располагаат со квалитетни информации што им ги подготвуваат одборот и менаџерите.

Во интерес на компанијата е вработените да бидат третирани на праведен и фер начин. Компанијата треба да води политика на соодветно наградување на вработените и нивна заштита во текот и во врска со нивната работа. Демократијата во односите со вработените е мошне важен елемент на доброто корпоративно управување.

Менаџментот е професија, менаџментот е функција. Менаџерите се професионалци кои ја практикуваат оваа дисциплина за значењето на корпоративниот менаџмент.

Добра структура на корпоративно управување е онаа во која е воспоставен успешен систем на поставување на цели, донесување на одлуки и соодветно следење на извршувањето на одлуките и исполнувањето на целите на компанијата. На тој начин преку така изградена структура на односи и процеси, компанијата може успешно

да се соочува со промените во околината и при тоа да реагира на начин кој не ги загрозува интересите на било која од засегнатите групи.

Приватниот сектор и движењето на финансискиот капитал, влијаат на спроведувањето на корпоративното управување и значајно влијаат во развивањето на култура на корпоративно управување. Многу е значајно да се прави разлика помеѓу корпоративно управување и корпоративен менаџмент. Корпоративното управување е поставено на хиерархиски повисоко ниво и од него произлегуваат насоките за тоа на кој начин, раководењето со компанијата да се извршува, пред се во интерес на сопствениците (акционери) и останатите засегнати лица.

Област во која корпоративното управување и корпоративниот менаџмент се поклопуваат е стратегијата на компанијата. За корпоративното управување стратегијата претставува еден од најзначајните елементи, додека за корпоративниот менаџмент таа е една од најзначајните содржини. Компаниите кои настојуваат да воведат највисоки стандарди на корпоративно управување, успеваат да ги сведат на најниско ниво ризиците поврзани со инвестирањето и активно промовираат практики на силно корпоративно управување, им се потребни луѓе на клучните работни места кои ќе бидат подготвени да креираат и реализираат политики на добро корпоративно управување. За возврат, овие компании привлекуваат повеќе инвеститори подготвени да обезбедат капитал по пониски цени.

3. Придобивки од корпоративното управување

На поопшто ниво, придонесот што добро управуваните компании го имаат за националната економија и за општествената заедница е поголем. Најчесто тоа се поздрават компании кои на акционерите, работниците, заедницата и на државата им носат повеќе додадена вредност во споредба со компаниите со слабо управување. Компаниите со слабо корпоративно управување можат да бидат причина за загубени работни места, неисплаќање на пензии па дури и намалена доверба во пазарот на хартии од вредност.

Придобивките од доброто корпоративно управување може да ги поделиме на неколку нивоа на корпоративно управување.

Доброто корпоративно управување може да придонесе за подобрување на деловните резултати и за зголемување на оперативната ефикасност на компанијата.

Предности на корпоративното управување се подобрена контрола и отчетност, подобро одлучување и зголемено ниво на придружување до залихите и помалку конфликти.

Подобрувањето на практиките и управувањето во компанијата води кон подобрување на системот на отчетност и намалување на ризикот од измами внатре во компанијата. Одговорно однесување, придружено со ефективно управување со ризици и внатрешни контроли, овозможува потенцијалните проблеми да бидат воочени

уште пред да настапи некаква кризна состојба. Корпоративното управување го подобрува менаџментот и контролата на работењето на извршните функции, на пример преку поврзување на наградувањето со финансиските резултати на компанијата. Придржувањето на стандардите на добро корпоративно управување придонесува и за подобрување на процесот на донесување на одлуки. на пример менаџерите, директорите и акционерите веројатно ќе можат да носат поинформирани, побрзи и поквалитетни одлуки кога структурата на корпоративното управување на компанијата и обезбедува јасно разбирање на секоја од нивните улоги и одговорности и кога процесите за комуникација се регулирани на ефективен начин. Тоа значително ја зголемува ефикасноста на сите нивоа на компанијата. Тоа, од своја страна, може да придонесе за зголемување на продажбата и добивката, како и врз натамошното намалување на трошоците на компанијата.

Ефективниот систем на практики на управување придонесува и за јакнење на дисциплината во смисла на придржување кон законите, стандардите, правилата, правата и обврските од страна на сите интересни групи.

3.1 Подobar пристап до пазарите на капитал

Компаниите со добро корпоративно управување си обезбедуваат и полесен пристап до пазарите на капитал. Добро управуваните компании имаат имиџ на субјекти кои се пријателски расположени кон инвеститорите и пружат поголема доверба дека се способни да обезбедат поврат на инвестициите без при тоа да ги нарушат правата на акционерите.

Доброто корпоративно управување се заснова на принципите на транспарентност, пристрасност, ефикасност, навременост, целосност и точност на информациите на сите нивоа. Високото ниво на транспарентност во компаниите и обезбедува на инвеститорите увид во деловните операции и финансиските податоци, согласно со законот за акционерски друштва и законот за берзантско работење

Во современото менаџмент опкружување, корпоративното управување станува најзначаен критериум при донесување на инвестициски одлуки од страна на инвеститорите.

Перцепцијата на инвеститорите е пред се поставеноста на хиерархиската структура во компаниите, етичкиот кодекс и пракса на корпоративно управување, значи и поголема сигурност дека средствата на компанијата се користат во интерес на акционерите и не се насочуваат или злоупотребуваат од страна на менаџерите.

Кога тие би биле запрашани колку им е важно корпоративното управување наспроти финансиските аспекти на компанијата (историја на создавање добивка, потенцијален раст) при донесувањето на инвестициски одлуки, би ги добиле следниве податоци:

Конечно новите правила на поголема транспарентност, прецизност и точност на котираните компании на голем број на берзи посебно во регионот се однесуваат токму на барањата за се построгите стандарди на управување. Компаниите кои сакаат да имаат пристап до домашните и меѓународните пазари на капитал ќе мораат да се придржуваат до ваквите стандарди на корпоративно управување.

Акционерскиот капитал е најевтин капитал воопшто на глобалниот пазар на капитал, за разлика од банкарскиот и сопственичкиот кој пак е ограничен.

Воведувањето на современо корпоративно управување во компаниите е иницирано од случувањата на глобалниот пазар на капитал, во светот воопшто.

4. Заклучок

Во модерното економско работење, нема ниту еден толку важен фактор каков што е корпоративниот менаџмент. Како и секој друг современ субјект, така и корпорацијата е сложена, динамичка, отворена и со високоразвиена структура, од комплексниот и променлив надворешен свет. Нејзината успешност, опстојување и континуитет, како и стабилност и динамиката на раст и развој, зависат од видот, бројноста, интензитетот, квалитетот и промените што ги спроведува во работата и однесувањето. Доброто корпоративно управување придонесува за одржлив економски развој преку подобрување на перформансите на компаниите и на нивниот пристап кон надворешни извори на капитал. Тоа ја зголемува профитабилноста на компаниите и овозможува побрз раст. Клучен фактор кај одлуката да се почне деловна соработка е довербата.

Цел на корпоративното управување е да ја заголеми довербата меѓу компаниите и со нив поврзаните засегнати лица. Корпоративното управување им помага на компаниите и засегнатите лица да креираат околина која почива врз одговорност, отвореност, транспарентност, оценка на резултатите и посветеност на компанијата, врз основа на воспоставените стандарди за добро корпоративно управување.

Овде пред се треба да се нагласи, правната позадина на корпоративното управување. Усогласеноста на правниот систем со концептот на доброто корпоративно управување, има значајно влијание врз градењето на систем на институции со водечка улога за развојот на рамката на корпоративно управување. Креирање на правна рамка, која јасно ги дефинира основите врз кои се врши дејноста и се уредуваат внатрешните односи во компаниите.

Прво, на глобално ниво, фокусот треба да биде на имплементацијата и примена на постојаните законски и подзаконски прописи. Исто така, особено треба да се повлече важноста на директно вклучување на приватниот сектор во реформите на корпоративното управување и обучувањето на сите релевантни

професии и клучни играчи, особено сметководителите, ревизорите, судиите и членовите на одборите.

Второ, реформите, настојувањата за примена на прописите и вршењето на обуките, како и иницијативите на приватниот сектор, треба да се фокусираат на три најзначајни прашања- имено, заштита на малцинските акционери, зголемување на одборите на компаниите и конвергенцијата кон меѓународните сметководствени стандарди и објавувањето на нефинансиските податоци.

Треба да се зајакнат регулативните органи за да се подобри имплементацијата и наметнувањето на прописите.

Цел на овој научен труд за корпоративно управување наспроти корпоративен менаџмент, е да даде еден мал допринос за атрактивноста и значењето на корпоративното управување во Република Македонија. Односно, да се утврди целта на корпоративното управување е 1) да им помогне на компаниите банките да ја подобраат практиката на корпоративно управување, 2) да ги подржи институциите од јавниот сектор да воспостават ефективни рамки за корпоративно управување и 3) да им помогне на образовните институции за вклучување на содржини за корпоративно управување во нивните наставни програми.

Литература

Adrian Cudbary, "Global Corporate forum", Word Bank, 2000

Andrei Shleifer, Robert W. Vishny vo Survey of Corporate Governance, The Journal of Finance, Juni 1997

J.C.Van Horne, J.M. Wachowicz Jr. " Osnove finansiskog menazjmenta"- Mate, Zagreb (2002)

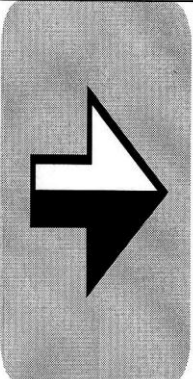
Преглед на развојот на корпоративното управување во земјите на ОЕЦД, 2003 год.,(Surves of Corporate Governance Developmente in OECD, Countries)

Принципи на корпоративно управување на ОЕЦД, Преамбула,1999 год.(OECD Principles of Corporate Governance, Preamble)

R.A.Brealey, S.C. Myers, A.J.Marcus "Osnove korporativnih finansija" – Mate, Zagreb (2007)

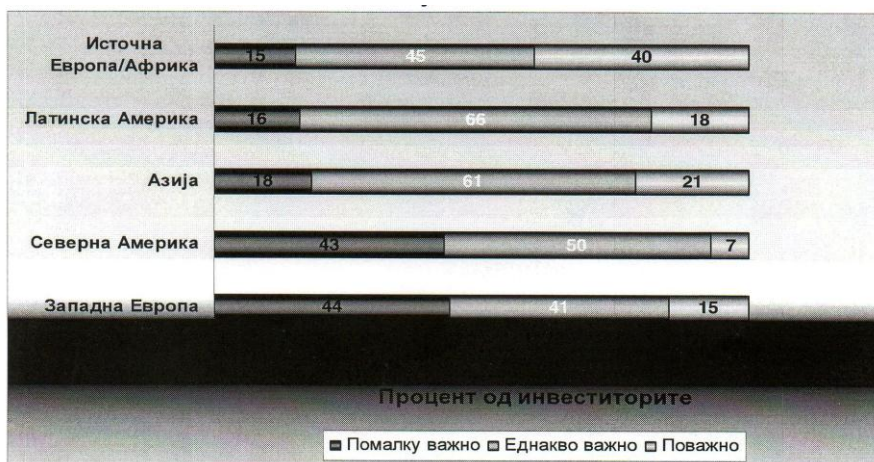
Stephen P.Robbins & Timothy A. Judge, " Organizacijsko ponasanje", Mate doo-Zagreb

Тодор Тодоров, д-р Димо Димков, "Менаџмент" Европски универзитет – Скопје (2006)

Четири нивоа на корпоративно управување		Потенцијални придобивки
Четврто ниво: Водство на корпоративното управување		Подобрена оперативна ефикасност
Трето ниво: Напреден систем на корпоративно управување		Пристап до пазарите на капитал
Второ ниво: Преземени почетни чекори за подобрување на корпоративното управување		Пониска цена на капитал
Прво ниво: Усогласеност со законските и регулаторните барања		Поголема репутација на компанијата, на нејзините директори и менаџери

Слика 1: Нивоа и потенцијални придобивки од корпоративното управување

Figure 1. Levels and potential benefits of corporate governance

Слика 2. Важноста на корпоративното управување наспроти финансиските аспекти на компанијата

Figure 2. The importance of corporate governance against the financial aspects of the company